

Nr 67

Av herrar **Ohlin** och **Hedlund**, om ytterligare professorer i åldringsforskning.

Från oppositionshåll föreslogs 1962 i riksdagen att en professur i geriatrik (åldringsforskning) skulle inrättas vid något av våra medicinska lärosäten. Den geriatriska forskningen ansågs av motionärerna inte tillräckligt väl tillgodosedd utan borde utbyggas och ges en fastare förankring. Detta blir av speciell betydelse i ett läge där antalet åldringar snabbt växer och anspråken på åldringsvård och åldringssjukvård ökar.

Riksdagsmajoriteten avslög emellertid motionärernas förslag. Ett liknande förslag vid 1963 års riksdag fick samma behandling. Vid 1964 års riksdag hade emellertid kravet på åtgärder på området växt tillräckligt starkt, och riksdagen kunde med knapp majoritet fatta principbeslut om professuren.

Kommittéförslag

Med anledning av riksdagens beslut om inrättande av en professur i geriatrik uppdrog regeringen i juni 1964 åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan. Enligt direktiven skulle utredningen bl. a. innefatta förslag om till vilket lärosäte professuren borde knytas samt om professurens ämnesinriktning och kliniska anknytning m. m.

Kommitténs förslag, som överlämnades i augusti 1965, innebar i korthet följande.

Tre alternativ rörande professurens ämnesinriktning.

1. Neuro-psykiatrisk geriatrik. Härmed avses studier av det centrala nervsystemets kemi, fysiologi och patologi med anknytning till såväl neurologiska som psykiatriska sjukdomstillstånd.

2. Klinisk-fysiologisk geriatrik. Inom detta område bedrivs studier beträffande respirations- och cirkulationsorganens funktion i olika åldrar och åldersförändringarnas betydelse för arbetsförmågan vid högre ålder.

3. Klinisk-metabolisk geriatrik. Härmed avses studier av de metaboliska förändringar som åtföljer åldrande och föregår degenerativa kärlsjukdomar.

Samtliga här nämnda forskningsområden har stark klinisk anknytning. Beträffande nuvarande forskningsresurser på dessa områden framhölls följande. Forskning på den neuropsykiatriska geriatrikens område bedrivs i Uppsala, Lund och Göteborg och planeras i Umeå och Stockholm. Forskningen i klinisk-fysiologisk geriatrik är tämligen omfattande och spridd på de olika medicinska institu-

tionerna. Den klinisk-metaboliska geriatriken saknar fast förankring inom den medicinska forsknings- och sjukvårdsorganisationen.

Kommittén föreslog att professuren i geriatrik skulle inriktas på forskningsområdet klinisk-metabolisk geriatrik. Samma uppfattning hade de medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund och Umeå. Medicinska fakulteten i Göteborg ansåg att samtliga tre ämnesområden hade hög angelägenhetsgrad, varför man inte borde binda sig i förväg till en viss inriktning av professuren utan se till de sökandes allmänna kompetens. Medicinska fakulteten vid karolinska institutet ansåg att professuren borde ledigförklaras i ämnet geriatrik.

Kommittéförslaget beträffande professurens ämnesinriktning baserades på att den klinisk-metaboliska geriatriken nu är mest i behov av förstärkning i forskningshänseende samt på att ett avgörande i fråga om anslag, lokaler m. m. förutsatte att man avgränsade det geriatrika området.

Kommittén föreslog att professuren inrättades vid karolinska institutet. *Förutsättningar ansågs i princip föreligga att inrätta professurer vid samtliga medicinska lärosäten.* Betydelsen av ett differentierat patientunderlag underströks emellertid, och kommittén ansåg med hänsyn härtill att Stockholm eller Göteborg borde komma i fråga i första hand. Stockholm förordades på grund av de mycket goda resurser i fråga om utrustning, lokaler m. m. som stod till förfogande. Den för karolinska institutet avsedda professuren i klinisk-metabolisk geriatrik borde enligt kommittén förläggas till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

Denna professur borde vara en första etapp i tillskapandet av en mera fast organisation för den geriatrika forskningen i Sverige.

UKÄ:s ställningstagande

I sin skrivelse till regeringen med överlämnande av kommitténs förslag framhöll universitetskanslersämbetet bl. a. följande.

UKÄ ansåg att den geriatrika forskningsorganisationen borde utbyggas successivt med högre forskartjänster med skilda geriatrika ämnesinriktningar, placerade vid olika medicinska lärosäten. Som en första etapp borde en professur i geriatrik inrättas fr. o. m. budgetåret 1966/67 vid karolinska institutet med benämningen professur i geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. Vid den fortsatta utbyggnaden borde man beakta möjligheterna att sammanföra de olika forskargrupperna i en geriatrik forskningsenhet på riksplanet.

UKÄ:s ställningstagande föregicks av yttranden över kommittéförslaget av fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Inom beredningen fanns två meningsriktningar företrädde beträffande professurens ämnesinriktning.

Fakultetsberedningens majoritet framhöll att den geriatrika forskningen på grund av sin heterogena karaktär ej kunde uppbyggas på tillfredsställande sätt genom en forskningsprofessur, som skulle täcka hela det geriatrika fältet. Såväl

personella som lokalmässiga förutsättningar för en betydligt vidgad geriatrisk forskning syntes föreligga på flera håll inom landet. Ett flertal viktiga geriatriska forskningsområden var i stort behov av förbättrat stöd. Professuren i geriatrik borde enligt majoritetens uppfattning inriktas på det somatiska området med tyngdpunkten på forskningen förlagd till grundforskning. Ämnesinriktningen av professuren skulle ej begränsas till klinisk-metabolisk forskning utan borde breddas till geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. Professuren borde inrättas vid karolinska institutet och kliniskt anknytas till karolinska sjukhuset med lokalmässig förläggning till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

Fakultetsberedningen förklarade sig beredd att utreda frågan om en fortsatt utbyggnad av den geriatriska forskningsorganisationen.

Reservanten i fakultetsberedningen, professor Anders Grönwall, anmärkte att man inom den biokemiska och fysiologiska åldringsforskningen hade att räkna med forskningsprojekt som inte gav praktiska resultat annat än på mycket lång sikt. Professuren borde i stället vara mer bestämd av önskemålet att nå snabba resultat, t. ex. genom inriktning på klinisk geriatrik, socialmedicinsk geriatrik, psykiatrisk geriatrik eller näringslärans betydelse inom geriatriken.

Regeringens förslag

I 1966 års statsverksproposition framlade regeringen förslag i anledning av det redovisade utredningsarbetet. De överväganden som föregått regeringens förslag redovisades mycket kortfattat. Ecklesiastikministern framhöll emellertid bl. a. att de problem som är förknippade med åldrandets sjukdomar och åldringsvården berörde flertalet medicinska discipliner, främst dock invärtesmedicin, psykiatri och socialmedicin. Med hänsyn härtill fann han det inte motiverat att professuren gavs en speciell, avgränsad ämnesinriktning. Professuren borde benämnas professor i geriatrik och borde ges en klinisk inriktning och förenas med befattningen som överläkare vid en klinik med geriatriskt patientunderlag. Goda förutsättningar förelåg att inrätta professuren i Uppsala, Göteborg eller Stockholm. Vägande skäl, bl. a. en väl utbyggd åldringsvård, talade enligt ecklesiastikministerns uppfattning för en förläggning till Uppsala. Han ville emellertid ha fria händer att inrätta professuren i någon av de tre nämnda städerna, i första hand Uppsala.

Riksdagens beslut

Statsutskottet anslöt sig i sitt utlåtande nr 42 till departementschefens uppfattning beträffande professuren och dess ämnesinriktning. Riksdagen beslöt i enlighet härmed och anvisade medel för inrättande av en professor i geriatrik fr. o. m. den 1 juli 1966. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t att besluta om professurens förläggning i enlighet med vad som föreslagits i statsrådsprotokollet samt att sluta erforderligt avtal med vederbörande sjukvårdshuvudman.

Professurens förläggning

Enligt uppgift utreds f. n. frågan om till vilket lärosäte professuren skall förläggas. Först därefter kan den ledigkungöras i vanlig ordning och tillsättas. Det torde därför inte vara realistiskt att räkna med att professuren kan tillsättas förrän tidigast under år 1968, möjligen under andra hälften av 1967.

En geriatrisk forskningsorganisation

Utredningsinstanserna var genom direktiven bundna till att överväga inrättandet av *en* professur i geriatrik. Det klargjordes emellertid under utredningsarbetets gång, att man inte kan täcka hela det geriatriska forskningsfältet med endast en professur. Förutsättningar fanns att redan då inrätta forskningsprofessurer i Stockholm, Göteborg och Uppsala. Det torde vidare vara möjligt att inom kort inrätta geriatriska professurer också vid återstående medicinska lärosäten.

Det föreliggande utredningsmaterialet möjliggör — vilket framhölls i motionerna I: 159 och II: 473 vid 1966 års riksdag — ställningstagande rörande utbyggnaden av forskningsorganisationen i geriatrik. Regeringen har enligt vår uppfattning icke tillräckligt beaktat de behov av snabbt växande resurser för den geriatriska forskningen som föreligger. Genom att ämnesområdet för den av riksdagen beslutade professuren inte definierats råder oklarhet om på vilket område forskningsresurserna i första hand skall sättas in. Den ännu i dag rådande oklarheten i fråga om professurens förläggning är att beklaga, särskilt därför att förutsättningarna att bedriva forskning är olika vid de skilda lärosätena. Man riskerar härigenom att professurens ämnesinriktning blir beroende av till vilket lärosäte den knytes. Detta kan i sin tur befaras bli avhängigt av om överenskommelse kan träffas med ifrågavarande huvudman.

Läget inom åldringsvården och åldringssjukvården är ägnat att inge allvarliga bekymmer. Möjligheterna att bereda åldringarna tillfredsställande vård och tillsyn och att i övrigt sörja för deras bästa bör redan nu betraktas som en samhällsangelägenhet av stor räckvidd. Frågans betydelse kan väntas bli accentuerad av befolkningsutvecklingen. Våra möjligheter till effektiva insatser i denna situation begränsas av att vår kännedom om olika aspekter på åldrandet är otillräcklig. Mycket stora behov föreligger således beträffande den geriatriska forskningen. Det är vår mening att denna snarast bör ges de resurser som erfordras för att den skall kunna bli ett effektivt medel i kampen för bättre förhållanden inom åldringsvården och åldringssjukvården m. m.

Vi föreslår att man under de närmaste åren inrättar ytterligare professurer i geriatrik så att detta ämne blir representerat vid vart och ett av de nu existerande lärosätena. Ämnet spänner över ett antal områden, vilket påpekats av utredningen och i yttrandena över denna. Man kan således inte räkna med att en person skall kunna vara specialist inom mer än en del av geriatriken. Det bör uppdras åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan om en lämplig avväg-

ning i fråga om professurernas ämnesinriktning, så att den geriatriska forskning som kommer att bedrivas blir så mångfasetterad som möjligt men specialiseras och samordnas på lämpligt sätt.

Utöver den professur som riksdagen beslöt inrätta fr. o. m. 1966 bör nu ytterligare två professurer tillkomma. Med hänsyn till behovet av ytterligare utredningsarbete, tillsättningsförfarandet m. m. bör dessa inrättas fr. o. m. budgetåret 1968/69, eller senast den 1 januari 1969. Frågan om till vilka lärosäten dessa två senare professurer skall förläggas blir beroende av placeringen av den redan beslutade professuren. De lärosäten som i första hand bör ifrågakomma för de tre nu aktuella professurerna är emellertid karolinska institutet i Stockholm samt universiteten i Göteborg och Uppsala. Med vårt förslag blir således professurer i geriatrik inrättade vid vart och ett av de ovan nämnda lärosätena. Så snart som möjligt bör professurer i geriatrik inrättas även i Lund och Umeå.

I detta sammanhang bör det även erinras om att universitetskanslersämbetet i sina petita för budgetåret 1967/68 framhållit det angelägna i att forsknings- och utbildningsorganisationen i geriatrik utbyggs ytterligare. Förslaget behandlas inte i årets statsverksproposition.

Enligt vår bedömning är det angeläget att utbyggnadstakten för den geriatriska forskningsinsatsen ökas. Målsättningen bör vara att professurer i geriatrik inrättas vid samtliga lärosäten inom de närmaste budgetåren. Vid inrättandet av professurerna är det angeläget att erforderlig personal och övriga resurser ställs till förfogande.

Den här föreslagna forskningsorganisationen i geriatrik måste självfallet samordnas. Universitetskanslersämbetet bör därför få i uppdrag att utreda frågan om ett sammanförande av de geriatriska forskarinsatserna i en forskningsenhet på riksplanet.

Här framlagda förslag medför behov av anslagsförstärkningar först budgetåret 1968/69.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen måtte

1. besluta inrätta ytterligare två professurer i geriatrik fr. o. m. budgetåret 1968/69 eller senast den 1 januari 1969,
2. besluta placera här föreslagna två professurer i geriatrik så att ämnet blir företrätt vid vart och ett av lärosätena i Stockholm, Göteborg och Uppsala,
3. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till personalförteckning för dessa professurer,
4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg rörande ämnesinriktningen för de två här föreslagna professurerna,
5. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om inrät-

- tande snarast möjligt av professurer i geriatrik även i Lund och Umeå, samt
6. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om ett sammanförande av de geriatrika forskningsinsatserna i en forskningsenhet på riksplanet.

Stockholm den 17 januari 1967

Bertil Ohlin (fp)

Gunnar Hedlund (cp)
